

УДК 336.145: 352

РОЗВИТОК БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

кандидат економічних наук, доцент, Долженко І. І.

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ

Стаття присвячена проблемам розвитку бюджетної децентралізації місцевого самоврядування в Україні та її фінансовому забезпеченні. Здійснено критичний аналіз існуючого нормативно-правового регулювання цього процесу і запропоновано подальші шляхи розвитку бюджетної і фінансової автономії місцевих органів влади.

Ключові слова: міське самоврядування, бюджетна децентралізація, фінансове забезпечення, адміністративно-територіальний устрій.

Долженко И.И. Развитие бюджетной децентрализации местного самоуправления в Украине / Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев

Статья посвящена проблемам развития бюджетной децентрализации местного самоуправления в Украине и ее финансовому обеспечению. Осуществлен критический анализ существующего нормативно-правового регулирования этого процесса и предложены дальнейшие пути развития бюджетной и финансовой автономии местных органов власти.

Ключевые слова: местное самоуправление, бюджетная децентрализация, финансовое обеспечение, административно-территориальное устройство.

Dolzhenko I.I. Development of fiscal decentralization of local government in Ukraine / National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kiev.

The article investigates the development of fiscal decentralization of local government in Ukraine and its financial security. Carried out a critical analysis of

the existing regulatory process and proposed further the development of fiscal and financial autonomy of local governments.

Keywords: local government, fiscal decentralization, financial support, administrative and territorial structure.

Вступ. В сучасний, кризовий період розвитку української державності, питання бюджетної децентралізації виходять на перший план, оскільки саме вона є однією з базових умов незалежної та ефективної діяльності органів місцевої влади: децентралізація процесів ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади у розвитку підконтрольної їй території; сприяє ефективному забезпеченню суспільними послугами шляхом ретельнішого узгодження видатків органів влади з місцевими потребами та пріоритетами.

Проблемі бюджетної децентралізації, визначення ролі місцевих бюджетів та їх взаємодії з Державним бюджетом присвячено багато досліджень науковців. Так цим питанням присвячені праці відомих учених, таких як В. Оутс, В.Л. Андрущенко, О.П. Кириленко, Ч. Тібо, Р. Масгрейв, О.О. Сунцова, Д.В. Полозенко, Ю.А. Глущенко, Н.В.Бикадорова та ін. Однак сьогодні не існує єдиної думки щодо оптимального механізму реформування місцевих бюджетів відповідно до критерію ефективності розподілу фінансових ресурсів, які формуються саме на місцевому рівні.

Формулювання мети статті та завдань. Мета статті – запропонувати шляхи вирішення проблемних питань бюджетної децентралізації місцевого самоврядування в Україні.

Виклад основного матеріалу. З 2000 р. в Україні розпочалася бюджетна реформа, що повинна була характеризуватися кардинальними змінами в системі формування та виконання місцевих бюджетів. Прийняття Бюджетного кодексу України обумовило фундаментальні зміни всієї бюджетної системи.

Проте реформа не є завершеною, оскільки не відбулося чіткого розподілу повноважень і відповідальності між центральними та місцевими органами

влади. Адміністративно-територіальний устрій України збережено від радянських часів, а систему виконавчої влади та місцевого самоврядування побудовано на базі радянської системи, що характеризувалася вертикальною системою ухвалення рішень. І як наслідок, незавершеність реформ спровокувала конфлікт інтересів між місцевими органами влади і центральною, оскільки місцеві органи влади практично не є незалежними в ухваленні рішень щодо використання ресурсів.

Функціонування органів місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримку сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини та надання суспільних послуг на належному рівні.

Починаючи з 1991 р. чисельність сільського населення зменшилася на 2,5 млн осіб, а кількість сільських населених пунктів – на 348 одиниць. Разом з тим кількість сільських рад збільшилася на 1067 одиниць. В Україні утворено близько 12 тис. територіальних громад, у більш як 6 тис. громад чисельність жителів становить менш як 3 тис. осіб, з них у 4809 громадах – менш як 1 тис. осіб, а у 1129 громадах – менш як 500 осіб. Органи місцевого самоврядування таких громад практично не можуть здійснювати надані їм законом повноваження. Дотаційність 5419 бюджетів місцевого самоврядування становить понад 70 %, 483 територіальні громади на 90 % утримуються за рахунок коштів державного бюджету [1].

Необхідність зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування була визначена у Концепції реформування місцевих бюджетів яку схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 308-р.

Згідно зазначеної Концепції метою реформування місцевих бюджетів було визначено зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, посилення впливу системи формування місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток та поліпшення добробуту громадян України [2].

Також було визначено, що необхідною умовою реалізації поставлених в концепції завдань була якісна та об'єктивна оцінка стану та потенціалу регіонів, виявлення загальних тенденцій розвитку соціальних процесів та рівнів міжрегіональної диференціації, а також запровадження їх моніторингу. Як наслідок була прийнята постанова Кабінету Міністрів України «Про запровадження оцінки міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів» від 20 травня 2009 р. № 476 [3]. Була сформована база даних, що повинна була дати можливість визначити основні причини, які обумовлюють диференціацію соціально-економічного розвитку регіонів та приймати відповідні управлінські рішення на державному, регіональному та місцевому рівнях, спрямовані на їх усунення.

Бюджетний кодекс, прийнятий 8 липня 2010 р. [4] значно розширив перелік доходів, за закріплюються за місцевими бюджетами (Рис. 1).

Склад доходів бюджету Автономної Республіки Крим, обласних та районних бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів	
Бюджетний кодекс від 21.06.2001 р.	Бюджетний кодекс від 08.07.2010 р.
➤ 25% податку з доходів фізичних осіб ➤ 25% плати за землю; ➤ плата за ліцензії на провадження деяких видів підприємницької діяльності та сертифікати;	➤ 25 % податку на доходи фізичних осіб; ➤ 50 % збору за спеціальне використання лісових ресурсів; ➤ 50 % збору за спеціальне використання води; ➤ 50 % плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення; ➤ плата за використання інших природних ресурсів; ➤ акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції), що сплачується платниками, які зареєстровані в Автономній Республіці Крим; ➤ плата за надані в оренду ставки, що знаходяться в басейнах річок загальнодержавного значення

Рис. 1. Еволюція складу доходів місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів

Крім того, із прийняттям Податкового кодексу [5] змінено склад місцевих податків та зборів, що на думку законодавця мало суттєво змінити ситуацію із формуванням доходів місцевих бюджетів. Але, як свідчать дані наведені в табл. 1, практична реалізація зазначених змін не мала достатніх позитивних наслідків для формування фінансової бази місцевого самоврядування.

Таблиця 1

Склад та структура доходів місцевих бюджетів України*

Доходи	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Податкові надходження в т.ч.:	67575,6	42,4	73086,9	40,3	85852,0	38,1	91191,1	41,3
податок на доходи фізичних осіб	51029,3	32,0	54065,1	29,8	61066,0	27,1	64586,0	29,2
податок на прибуток підприємств	389,9	0,2	357,5	0,2	443,3	0,2	675,4	0,3
податки на власність	1905,4	1,2	673,7	0,4	685,2	0,3	576,7	0,3
збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	9780,6	6,1	12919,0	7,1	15244,1	6,8	15002,9	6,8
внутрішні податки на товари та послуги	1630,5	1,0	908,0	0,5	1243,1	0,6	1358,7	0,6
окремі податки і збори, що зараховуються до місцевих бюджетів	2839,9	1,8	45,7	0,0	1,9	0,0	-2,1	0,0
місцеві податки і збори, нараховані до 1 січня 2011р.	819,4	0,5	-	-	-	-	-	-
місцеві податки і збори (після 1 січня 2011 р)**	-	-	2504,1	1,4	5455,0	2,4	7316,2	3,3
єдиний податок	1895,4	1,2	1987,9	1,1	4815,6	2,1	6640,5	3,0
інші податки та збори	0,1	0,0	1613,8	0,9	1713,4	0,8	1677,2	0,8
екологічний податок	-	-	1190,5	0,7	1552,4	0,7	1534,6	0,7
фіксований сільськогосподарський податок	124,9	0,1	121,9	0,1	131,0	0,1	130,3	0,1
Неподаткові надходження	8769,2	5,5	10915,9	6,0	12635,7	5,6	12127,8	5,5
Доходи від операцій з капіталом	2556,3	1,6	1829,8	1,0	1754,3	0,8	1381,6	0,6
Офіційні трансферти	78881,3	49,5	94875,0	52,3	124459,6	55,2	115848,3	52,4
ВСЬОГО ДОХОДІВ	159397,1	100,0	181530,4	100,0	225273,5	100,0	221019,4	100,0

* Складено автором за даними Державної казначейської служби України [6]

**Із урахуванням єдиного податку

Частка всіх податків (закріплених і додатково переданих) в доходах місцевих бюджетів за аналізований період знизилися і суттєво не змінилася. Основними бюджетоформуючими податком залишається податок на доходи фізичних осіб. Можна відмітити зростання частки місцевих податків і зборів (порівняно з 2010 р. на 2,8 відсоткових пункти), що відбулося виключно за рахунок включення до них єдиного податку. Відповідно, більше 50% коштів припадає на всі види міжбюджетних трансфертів. Уже цей факт сам по собі підтверджує невідповідність загального розподілу бюджетних доходів між рівнями бюджетної системи. Отже, зміна як системи оподаткування так і бюджетного законодавства не вплинули на склад та структуру доходів місцевих бюджетів.

Активний прояв ця ситуація мала вже навесні 2014 р., коли стала одним із каталізаторів загострення політичної ситуації в східних і південних регіонах країни. Тому Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2014 р. було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [1].

Якщо Концепція реформування місцевих бюджетів, прийнята у 2007 р., була спрямована виключно на створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення, то метою Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні 2014 р. є «визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад» [1]. У табл. 2 наведена порівняльна характеристика завдань і етапів реалізації обох концепцій.

Таблиця 2

**Порівняльна характеристика завдань і етапів реалізації Концепцій
реформування місцевих бюджетів і місцевого самоврядування**

Концепція реформування місцевих бюджетів[2]	Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [1]
1	2
Завдання	
– зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування та посилення інвестиційної складової; – підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих бюджетів та децентралізації управління бюджетними коштами, управління коштами місцевих бюджетів; – удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин; – запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу; – забезпечення прозорості процесу формування та виконання місцевих бюджетів.	– забезпечення доступності та якості публічних послуг; – досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади; – визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з метою забезпечення доступності та належної якості публічних послуг; – створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень
Етапи реалізації	
Перший етап (2007-2008 рр.): – уточнення положень Бюджетного кодексу України; – удосконалення Формули розподілу обсягів міжбюджетних трансфертів; – розроблення методики визначення стандартів надання основних соціальних послуг населенню та їх вартості; – розроблення і запровадження програмно-цільового методу планування видатків місцевих бюджетів на середньострокову перспективу; – вдосконалення регулювання правовідносин, пов'язаних із здійсненням запозичень до місцевих бюджетів; – розроблення методики визначення депресивних територій та програм подолання депресивності; - надання методичної та консультаційної допомоги органам місцевого самоврядування з метою підвищення ефективності і якості управління коштами місцевих бюджетів та проведення реформи місцевих бюджетів.	Перший підготовчий етап (2014 р.): – внести до Конституції України зміни щодо утворення виконавчих органів обласних і районних рад та розподілу повноважень між ними та розробити проекти й прийняти нормативні акти щодо запровадження механізму прямого народовладдя; – створити законодавчу основу для реалізації права територіальних громад на добровільне об'єднання та на співробітництво на засадах ресурсно-організаційної кооперації; – законодавчо врегулювати нову систему адміністративно-територіального устрою та здійснити його моделювання у регіонах; – визначити Мінрегіон головним центральним органом виконавчої влади з проведення реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади; – провести широку інформаційно-роз'яснювальну роботу з питань реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади; – завершити формування законодавчої бази з питань діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади.

1	2
Другий етап (2009-2014 рр.): – удосконалення бюджетного та податкового законодавства з метою зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування у середньостроковій перспективі – підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів шляхом запровадження нормативів фінансового забезпечення державних соціальних гарантій, які ґрунтуються на соціальних стандартах; – запровадження програмно-цільового методу планування та виконання місцевих бюджетів; – подальше посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів.	Другий етап (2015-2017 рр.): – уніфікувати і стандартизувати публічні послуги, що надаються населенню органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади; – провести інституційну реорганізацію органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади на новій територіальній основі; – провести місцеві вибори з урахуванням реформованої системи органів місцевого самоврядування; – удосконалити систему планування території громад, вирішити питання забезпечення новостворених громад схемами планування території та генеральними планами.

Порівнявши завдання і етапи реалізації обох концепцій можна зробити висновок: спочатку були запропоновані бюджетні корегування, а потім інституційні зміни. Хоча фактична процедура адміністративно-територіального реформування місцевих бюджетів, що може провокувати значні політичні дискусії, мала б бути першочерговою: фінанси слідують за функціями.

Адже децентралізація у розумінні розширення владних повноважень на місцевому рівні призводить до вищої ефективності публічного управління на нижчому рівні, а також підвищенню ефективності й якості надання суспільних послуг. Але перенесення значних владних повноважень і функцій з державного на місцеві рівні без відповідного фінансового забезпечення може призвести до негативних фінансових результатів. Тому особливо актуальним постає знаходження оптимуму між обсягом наданих повноважень та їх підтримкою відповідними фінансовими ресурсами.

Аналіз сутності категорії «бюджетна децентралізація» у працях багатьох учених-економістів доводить, що децентралізацією є комплекс явищ, складові якого різні науковці визначають неоднаково.

У зарубіжних країнах замість бюджетної використовують термін фінансова децентралізація, основоположником якої був американський економіст Ч. Тібо [7]. Він вважав, що саме фінансова децентралізація дає змогу регіональним органам управління отримувати автономію щодо фінансування та забезпечення населення суспільними й громадськими послугами. На його переконання, лише при фінансовій автономії регіональних органів управління публічні видатки відповідатимуть індивідуальним уподобанням та потребам споживачів.

Англійський учений В. Оутс зробив також значний внесок у розвиток теорії фінансової децентралізації і запропонував таке її визначення: «децентралізація – це право незалежного прийняття рішень децентралізованими одиницями» [8, с.115]. Регіональні й місцеві органи влади мають можливість самостійно приймати рішення щодо фінансових питань і питань з управління територією. Було визначено, що головними перевагами децентралізації є насамперед краще забезпечення потреб місцевого населення органами місцевого самоврядування на локальному рівні. Крім того, сприяння розвитку конкуренції між органами місцевого самоврядування дає змогу громадянам самим обирати кращі адміністративні послуги.

Тобто, бюджетна децентралізація – це процес передання повноважень (функцій, компетенцій і відповідальності) від центрального уряду до місцевих урядів (органів місцевого самоврядування). Така передача повноважень має супроводжуватися передачею відповідних фінансових ресурсів на виконання цих повноважень через запровадження місцевих податків або трансформацію чи закріплення частини загальнодержавних податків за місцевими бюджетами, що отримали нові повноваження. Бюджетною децентралізацією також є передача повноважень від вищих органів управління до нижчих, наприклад, від регіональних до місцевих.

Під бюджетною децентралізацією також слід розуміти будь-які види мобілізації фінансових ресурсів у бюджетах органів місцевого самоврядування за умови досягнення розумного оптимуму між формуванням доходів місцевих бюджетів та фінансуванням делегованих повноважень.

Отже, проводячи політику фінансової децентралізації досить важливим для країн є розподіл завдань між різними рівнями управління який має ґрунтуватися на такій основі:

- чітке визначення завдань, які доцільно закріпити за тим чи іншим рівнем влади;
- дотримання розподілу цих завдань на постійній основі;
- поділ бюджетних видатків між рівнями управління відповідно до розмежування завдань.

Розмежування функцій між рівнями управління є завданням, з яким стикаються усі багаторівневі країни. Ключовим принципом є зона корисності публічної функції яка визначається доступністю зовнішніх користувачів до послуг (фізичний аспект) та подальшим практичним використанням послуг. До цього, слід враховувати ефективність пов'язаних з певними послугами заходів на різних рівнях публічної влади (економія на масштабах). Як результат, функції можуть бути розділені відповідно до їхньої корисності на центральному та регіональних рівнях. Цей принцип по суті є тотожним принципу субсидіарності, який є одним із основоположним у вітчизняній бюджетній системі. Субсидіарність – принцип, відповідно до якого розподіл повноважень між різними рівнями влади здійснюється таким чином, коли нижній рівень влади отримує такі повноваження, які наступний за ним територіальний рівень влади не може здійснювати більш ефективно. Реалізація цього принципу дозволяє, з одного боку, максимально наблизити процес прийняття рішення до громадян, з іншого – цей рівень може володіти організаційними, матеріальними і фінансовими ресурсами, які забезпечують обсяг і якість публічних послуг, що надаються населенню відповідно до загальнодержавних стандартів. При цьому пріоритет нижнього рівня при розподілі повноважень повинен перешкоджати будь-яким способам централізації в системі територіальної організації влади.

Загалом, рівень децентралізації у публічному секторі повинен відповідати співвідношенню двох показників якими є:

- 1) свобода органів місцевої влади у прийнятті рішень;
- 2) адекватність політичної відповідальності місцевих органів влади за прийняті нею рішення.

В частині видаткових повноважень місцеве самоврядування повинно мати право приймати рішення щодо врегулювання питань, які безпосередньо стосуються життя мешканців за принципом субсидіарності. Однак, у той же час місцева влада також має бути зобов'язана виконувати передані функції.

Висновки. У будь-якому разі, для ефективного впровадження бюджетної реформи слід встановити відповідальність за бюджет і розподіл надходжень адекватно до розподілу завдань. Так, для бюджетів нижнього рівня важливо, щоб їхні завдання могли вирішуватись максимально вільно від бюджетних рішень вищих рівнів. З цією метою доречно розмежувати на законодавчому рівні видатки на виконання делегованих державою і власних повноважень органами місцевого самоврядування, як це є у Бюджетному кодексі. Щодо делегованих функцій, одним з кроків покращення фінансової основи місцевого самоврядування могло б бути затвердження державних соціальних стандартів, які б гарантували якісні послуги (професійні стандарти) та в той же час служили б як основа для розрахунків фінансових потреб регіонів та їхніх місцевих бюджетів. Це дозволить чітко визначити відповідальність держави за прийняття рішень щодо делегованих повноважень та їх фінансове забезпечення. Водночас рівень фінансової допомоги з боку держави повинен відповідати можливості місцевого самоврядування забезпечувати дотримання вказаних соціальних стандартів.

Стосовно власних повноважень держава може встановити загальні вимоги для місцевого самоврядування щодо якості надання суспільних послуг. Однак, ці стандарти не мають бути занадто специфічні. При цьому місцевому самоврядуванню повинні бути надані вагомі фінансові інструменти для забезпечення виконання цих повноважень. Такі інструментами мають включати право встановлення, регулювання ставок та адміністрування місцевих податкових доходів, а також забезпечувати правовий захист рішень органів

місцевого самоврядування в частині стягнення місцевих податків та зборів. Держава повинна забезпечити розумну схему фінансової допомоги на виконання власних повноважень, яка б дозволяла заохочувати ініціативу місцевих рад до ефективного використання бюджетних коштів.

Література:

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. №333-р // Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>

2. Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. №308-р // Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/308-2007-p>

3. Про запровадження оцінки міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 травня 2009 р. №476 // Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/476-2009-p>

4. Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI // Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

5. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI// Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/податковий%20кодекс>

6. Виконання Державного бюджету. // Державна казначейська служба України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>

7. Тібо Ч. Економічна теорія фінансової децентралізації в публічних фінансах: необхідність, джерела й використання. Ч. Тібо – К.: Знання – 1961. – 198 с.

8. Оутс В. Фінансовий федералізм / В. Оутс. – Нью-Йорк, 1972.

References:

1. On Approval of the Concept of reforming local government and territorial organization of power in Ukraine. Cabinet of Ministers of Ukraine on April 1, 2014 № 333-p // The Verkhovna Rada of Ukraine. - [Electronic resource]. - Mode of access: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>

2. On Approval of the Concept of reforming local governments. Cabinet of Ministers of Ukraine of 23 May 2007 № 308-p // The Verkhovna Rada of Ukraine. - [Electronic resource]. - Mode of access: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/308-2007-p>

3. Evaluation on the implementation of inter-regional and intra-regional differentiation of social and economic development. Cabinet of Ministers of Ukraine of 20 May 2009 № 476 // The Verkhovna Rada of Ukraine. - [Electronic resource]. - Mode of access: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/476-2009-p>

4. The Budget Code of Ukraine. Law of Ukraine of 08.07.2010 № 2456-VI // The Verkhovna Rada of Ukraine. - [Electronic resource]. - Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

5. Tax Code of Ukraine. Law of Ukraine of 02.12.2010 № 2755-VI // The Verkhovna Rada of Ukraine. - [Electronic resource]. - Mode of access: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/податковий%20кодекс>

6. Execution of the State Budget. // State Treasury Service of Ukraine. - [Electronic resource]. - Mode of access: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>

7. Thibau C. Economic Theory of Fiscal Decentralization in public finance: the need for, and use of sources. Charles Thibau - K.: Knowledge - 1961. -198 P.

8. B. Oates Fiscal federalism / B. Oates. - New York, 1972.